

О. В. Шайковський,

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, м. Кременець

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУР

У статті розглядаються національна та етнічна культури, їхні особливості та взаємовідношення. Автор виокремлює такі поняття як базовий та небазовий етнос. Аналізуються фразеологізми англійської та української лінгвокультур, які містять у своєму складі етнокультурний компонент. Тому, що вони найкраще відображають культурні особливості кожного етносу.

Ключові слова: національна культура, етнічна культура, базовий етнос, небазовий етнос, фразеологізм, етнокультурний компонент, ізоморфізм, аломорфізм.

В статье рассматриваются национальная и этническая культуры, их особенности и взаимоотношения. Автор выделяет такие понятия как базовый и небазовый этнос. Анализируются фразеологизмы английской и украинской лингвокультур, которые содержат в своем составе этнокультурный компонент. Потому, что они лучше всего отражают культурные особенности каждого этноса.

Ключевые слова: национальная культура, этническая культура, базовый этнос, небазовый этнос, фразеологизм, этнокультурный компонент, изоморфизм, алломорфизм.

The article examines national and ethnic cultures, their characteristics and relationship. The author distinguishes such notions as basic and non-basic ethnoses. There are analyzed phraseological units in English and Ukrainian linguocultures that contain ethno-cultural components. That is why idioms reflect the cultural characteristics of each ethnic group in the best way.

Keywords: national culture, ethnic culture, the basic ethnoses, non-basic ethnoses, phraseological unit, ethno-cultural component, isomorphism, allomorphism.

Актуальність даної статті полягає в дослідженні фразеологічних одиниць (далі – ФО) англійської та української лінгвокультур, які містять у своєму складі етнокультурний компонент. В основі певного народу знаходиться той етнос, який об'єднує навколо себе інші етнічні спільноти. Таким домінуючим етносом виступає англійський. На нього нашаровуються ірландський, валлійський, шотландський та інші етнічні групи. На тлі українського етносу виокремлюються представники етнічних російських, білоруських, молдавських, румунських, угорських, польських, єврейських та інших етноспільнот. Такі домінуючі етноси є базовими. Оскільки, фразеологізми є культурною пам'яттю етнокультурної спільноти, то завдяки їхньому декодуванню вдається виокремити ту інформацію, яка здатна розповісти про побут, звичаї, традиції та інші культурні особливості певного народу.

Згідно Берта Пітерса такі поняття, як «етноаксіологія», «етнофразеологія», «етнопрагматика», «етносемантика» є галузями етнолінгвістики [17]. А. Вежицька «етнофразеологію» розглядає як галузь етнолінгвістики, що «вивчає культурно-специфічні фрази та ідіоми з ціллю виявлення культурних цінностей, раніше відомих чи ново досліджених» [18, с. 47]. У двох значеннях використовує поняття «етнофразеологія» В. Коваль: «сукупність етнофразем, тобто немотивованих на синхронному рівні фразеологічних одиниць (фразеологізмів, фразем), що належать до сфери народної духовної культури», і «напряму у фразеології, який вивчає фразеологічні одиниці в етнокультурному аспекті» [5, с. 3].

Метою цього дослідження є виявлення і опис ізоморфних та аломорфних характеристик ФО, які містять у своєму складі етнокультурний компонент.

Завдання:

- розглянути здатність мови відображати етнокультурну ментальність її носіїв;
- розмежувати поняття етнічної та національної культур і відношення між ними;
- дослідити фразеологізми з етнокультурно маркованим компонентом;
- знайти повні / неповні еквіваленти ФО двох зіставлюваних лінгвокультур чи безеквівалентні фразеологізми.

Проблема взаємозв'язку культури, мови і свідомості обговорюється різнобічно протягом останніх десятиліть. Відбуваються різноманітні дослідження мовної картини світу в носіїв певної мови. Створюються асоціативні словники різних мов, що надають багатющий матеріал для дослідження особливостей сприйняття дійсності в межах тієї чи іншої культури. Сучасним дослідників цікавить не людина взагалі, а людина в мові, як єдиному засобі, який здатний проникнути в приховану від сфери ментальності, так, як вона визначає потаємну сферу розподілу світу в тій чи іншій культурі. Вона розповідає про людину такі речі, про які сама людина й не здогадується.

Актуальними в даній галузі дослідження є праці В. І. Кононенка, В. В. Жайворонка, В. О. Маслової, А. Вежицької та ін. В. І. Кононенко зазначає, що існують відмінності між мовними особистостями, які є носіями різних етнокультурних знань. «Українська мовна особистість, – пише вчений – відрізняється від мовної особистості, що належить іншому етносу, не тільки знаннями, вміннями й навичками, потрібними для користування рідною мовою, а й тим лінгвокультурологічним, психолінгвістичним компонентом, що засвоюється носієм мови як природний продукт, – обов'язковим фоновим знанням» [6, с. 32].

Кожному народу властиве власне бачення навколишнього світу. Такою є концепція етнічної картини світу. Етнічна самосвідомість – це «відчуття приналежності до певного етносу, усвідомлення своєї відмінності та подібності в порівнянні з іншими етносами, важлива ознака етнічної спільноти, яка є відображенням у свідомості людей реально існуючих етнічних зв'язків і, яка проявляється в зовнішній формі самоназви, або етноніма» [9, с. 188].

Рефлекси лінгвокультурної взаємодії народів – це сегмент етнічної картини світу, який викликає зацікавлення в дослідників у галузі як лінгвістики, так й інших дисциплін.

Культурно-етнічний компонент, який відображає так звану «мовну картину світу» її носіїв як факт повсякденної свідомості, сприймається пофрагментарно в лексичних одиницях мови, проте, власне мова безпосередньо цей світ не відображає. Вона відображає лише спосіб уявлення (концептуалізації) національною мовною особистістю, тому вираз «мовна картина світу» є досить умовним: образ світу, що відтворюється за даними лише мовної семантики – є швидше схематичним, оскільки його фактура сплітається переважно з відмінним ознак, покладених в основу категоризації та номінації предметів, явищ та їх якостей, і для адекватності мовний образ світу корегується емпіричними знаннями про довкілля, загальними для користувачів певної мови.

Національно-культурні особливості мовної системи виразно виявляються на фразеологічному рівні. В. В. Жайворонок розглядає фразеологізми в етнолінгвістичному аспекті. Фразеологія – це та сфера мовної діяльності, де, з одного боку, в мовних фактах яскраво відбиваються етнопсихологічні особливості соціуму, а з другого, – чітко простежується вплив мови на формування його менталітету [4, с. 33]. В.М. Русанівський зазначає, що «проблему етнолінгвістичного вивчення фразеологічного матеріалу будь-якої мови слід аналізувати в руслі взаємозв'язку понять «мова – культура – етнос» [8]. Отже, глибше пізнати етнос, проникнутися його духом, зрозуміти душу можна не лише через його художню творчість чи художнє слово його найкращих представників, але й за допомогою слова, фразеологізму, взагалі через його мову як «душу», «серце» народу [4, с. 36].

Поняття «мовної картини світу» є невіддільним від понять народ, етнос, нація та розуміння національного характеру особистості. Що ж визначає приналежність людей до того чи іншого народу, що згуртовує людей?

Об'єднувальною та цементувальною силою є його історія, яка зберігається в соціальній пам'яті, у культурі. Історичний перехід зумовлює необхідність поняття «народ» у двох контекстах:

- народ як етнічна (етногенетична) спільнота;
- народ як етносоціальна спільнота.

Етнос – спільнота людей (плем'я, народність, нація), що історично склалася та має соціальну цілісність і оригінальний стереотип поведінки [2, с. 358]. Тобто етнос – соціальна група, членів якої об'єднує етнічна самосвідомість, яка формується на основі його уявлень про своє походження, про генетичні зв'язки з іншими представниками цієї групи.

Розглянемо поняття етнічна та національна культура. Етнічна (народна) культура – найдревніший шар національної культури, охоплює, переважно, побутову галузь, звичаї, особливості одягу, народних ремесел, фольклору тощо.

Національна культура – дещо складніше утворення. Вона є різновидом субкультури, сукупність символів, вірувань, переконань, цінностей, норм та зразків поведінки, які характеризують духовне життя людини в тій чи іншій країні [13, с. 123].

Етнічна культура – висхідний початок національної. Проте національна культура не зводиться до етнічної. Її багатство формується на основі писемності та освіти, утілюється в соціально-політичному та технологічному розвитку суспільства, літературі та мистецтві, філософії та науці.

Відношення між етнічною та національною культурою є досить складними та суперечливими. Етнічна культура є джерелом народної мови, зразків для мистецтва тощо. Проте етнічна культура є консервативною, їй не притаманні зміни. Національна ж культура завжди знаходиться в русі. Завдяки відкритості національної культури для зв'язку, діалогу з іншими культурами, вона збагачується та знаходиться на вищому рівні розвитку. Якщо етнічні культури прагнуть зберегти відмінності між локальними, місцевими особливостями культури, то національні їх нівелюють. Культурний процес, розвиток науки й техніки – усе це зближує народи, стандартизує умови їхнього життя.

Оскільки фразеологізми – це своєрідна скарбниця кожної мови, то саме вони й відображають її етнокультурні особливості.

Ідіоми англійської та української етнолінгвістичних спільнот мають як спільні, так і відмінні риси [7; 14]. Аналогія – це схожість структур, крайнім проявом якої є ізоморфізм – збіг форми вираження певних значень, лінгвальних категорій у зіставлених мовах [7, с. 360]. На розбіжність у вираженні певних значень у зіставлених мовах; різна структура, будова співвідносних лінгвальних категорій у зіставлених мовах указує аломорфізм [7, с. 349].

Для того, щоб дослідити міжмовну ідіоматичність застосовують семасіологічний (від форми вираження до змісту) та ономасіологічний (від змісту до вираження) підходи [16, с. 256, 334]. У першому випадку зіставленню підлягають різномовні одиниці, ізоморфні у плані вираження, але аломорфні в плані змісту, у другому – зіставляються міжмовні одиниці, однакові або близькі у плані змісту, однак відмінні в плані вираження.

Відповідно до семантики фразеологізмів, виокремлюють такі типи міжмовних співвідношень: еквівалентність (повна, неповна) та безеквівалентність [7, с. 340]. Під повною еквівалентністю розуміють повний збіг у плані семантики та структури ідіоми, а неповна – характеризується певними незначними розбіжностями в образній основі, різнитися емоційно-оцінним компонентом та ін. Безеквівалентними фразеологізмами вважаються ті ФО в англійській та українській етнокультурах, які не мають відповідників у фразеологічній системі іншої мови, тобто ідіома в одній мові співвідноситься зі словом чи вільним словосполученням в іншій.

Для зіставного аналізу ми обрали фразеологізми англійської та української лінгвокультури, які містять етнокультурний компонент. Проведений міжмовний ідіоматичний аналіз використовувався для встановлення специфіки відношень планів змісту і планів вираження в порівнюваних ідіом, особливостей їх ізоморфізму / аломорфізму. Наведені нижче приклади це проілюструють.

Фразеологізм англійської етнокультури *to be on the grind* – *вчити щось, вбивати собі в голову, зубрити щось; настирливо працювати* [1, с. 111] містить у своєму складі компонент *grind*, який є етнічнорозмаркованим. *Grind* – *hard uninteresting work* [15, с. 613]. Українським відповідником є ФО *грити/грати науку* – *наполегливо оволодівати знаннями* [12, с. 197]. План вираження в них різний: *англ.* *to be on the grind* та *укр.* *грити/грати науку*; не цілковитий збіг спостерігається і в плані змісту: *вчити щось, вбивати собі в голову, зубрити щось; настирливо працювати* та *наполегливо оволодівати знаннями*. Отже, це аломорфні аналоги, які є неповними еквівалентами.

Етнічне забарвлення має і компонент *grindstone* у ФО *to bring (hold, keep, put) one's nose (one) to the grindstone* – *працювати без перерви* [1, с. 165]. *Grindstone* – *a round stone which is turned and rubs against tools, knives etc. to sharpen them. Formerly people had their knives sharpened by a man with a grindstone who would visit their area regularly* [15, с. 613]. Українським відповідником цієї ФО є *не розгинати спину* зі сл. *робити, працювати і т. ін.* – *дуже важко, багато, без перепочинку* [10, с. 607]. План вираження в зіставлених фразеологізмах не співпадає: *англ.* *to bring (hold, keep, put) one's nose (one) to the grindstone* і *укр.* *не розгинати спину*; розбіжності є і в плані змісту: *працювати без перерви* та *працювати дуже важко, багато, без перепочинку*. Це теж аломорфні аналоги, які є неповними еквівалентами.

У складі ФО *not to be able to do a thing for toffee* – *зовсім не вміти зробити щось, бути цілком не компетентним у чомусь* [1, с. 703] є компонент *toffee*, який є етнокультурно маркованим. *Toffee* – *(a piece of) a hard sticky sweet brown substance made by boiling sugar and butter with water* [15, с. 1460]. Англійці вважають, що зробити іриску (*toffee*) – це надзвичайно проста справа, а тих, хто й із цим завданням не може впоратися – вважають не здатними зовсім ні до якого виду діяльності. Українським відповідником є фразеологізм *ні бе ні ме* – *не знати, не вміти зовсім нічого* [10, с. 26]. План вираження у цих ФО відрізняється: *англ.* *not to be able to do a thing for toffee* – *укр.* *ні бе ні ме*; не ідентичним є і план змісту: *зовсім не вміти зробити щось, бути цілком не компетентним у чомусь* – *не знати, не вміти зовсім нічого*. Ці аналоги є аломорфними та неповними еквівалентами.

Етномаркований компонент *tin-pot* входить до складу фразеологізму *in tin-pot way* – *невміло, некваліфіковано, кустарно* [1, с. 523]. *Tin-pot* – *worthless and unimportant, but perhaps thinking oneself to be important* [15, с. 1456]. Коли людина виконує певний вид діяльності та вважає себе професіоналом у цій галузі, хоча насправді такою не є, то робота зазвичай здійснюється невіміло та непрофесійно. Відповідником є ФО української лінгвокультури *валити через пень колоду* – *робити що-небудь недбало, незграбно, без належного старання та вміння* [10, с. 50]. План вираження в зіставлених фразеологізмах не співпадає: *англ. in tin-pot way* – *укр. валити через пень колоду*. План змісту має також відмінності: *невміло, некваліфіковано, кустарно* – *робити що-небудь недбало, незграбно, без належного старання та вміння*. Отже, ці аналоги є аломорфними та неповними еквівалентами.

У фразеологізмі *товктися як у ступі* – *дуже багато, виснажливо, інтенсивно працювати* [10, с. 714], є етнічно забарвлений компонент *ступа*. *Ступа* (зменшені – *ступка, ступочка*) – пристрій для лушення та подрібнення різних речовин (зерна, тютюну та ін.), неодмінним доповненням якого є товкач; у народних обрядах – еротичний символ» [3, с. 525]. Англійським відповідником можна визначити таку ФО, як *work up to the collar* – *працювати дуже багато або старанно* [1, с. 1027]. План вираження є зовсім відмінним: *укр. товктися як у ступі* – *англ. work up to the collar*. План змісту також не цілком співпадає: *дуже багато, виснажливо, інтенсивно працювати* – *працювати дуже багато або старанно*. Ці аналоги також є аломорфними та неповними еквівалентами.

ФО *вкладати / вкласти [всю] душу* – *робити, виконувати, здійснювати і т. ін. що-небудь з великою любов'ю, старанністю, натхненням* [10, с. 115] містить етнокультурно забарвлений компонент *душа*. *Душа* – за релігійними уявленнями, безсмертна, нематеріальна основа в людині, що становить сутність її життя; до прийняття християнства наші предки вірували, що по смерті душа не розлучається з тілом, тому й клали до могили все необхідне для життя; за християнськими уявленнями, по смерті душа відділяється від тіла [3, с. 209]. Англійським відповідником є фразеологізм *go heart and soul into something* – *докладати всіх зусиль, багато, настирливо працювати, вкладати душу в щось* [1, с. 417]. План вираження: *укр. вкладати / вкласти [всю] душу* – *англ. go heart and soul into something*, як і план змісту: *робити, виконувати, здійснювати і т. ін. що-небудь з великою любов'ю, старанністю, натхненням* – *докладати всіх зусиль, багато, настирливо працювати, вкладати душу в щось* у зіставлених ФО мають певні розбіжності. Ці фразеологізми є аломорфними та неповними еквівалентами.

Етнокультурний компонент *плуг* входить до складу ФО *держатися плуга* – *займатися хліборобською працею, не покидати хліборобства* [10, с. 193]. *Плуг* (зменшене – *плужок*) – сільськогосподарське знаряддя з широким металевим лемешем або диском для оранки; символ копіткої праці; у зв'язку з тим, що в народному світосприйманні земля – це жінка, мати, а оранка та сіяння – запліднення, в народних піснях фраза «немає кому за плугом ходити» означає «немає кому дівчину любити» [3, с. 458]. Відповідником є англійський фразеологізм *to follow the plough* – *займатися землеробством* [1, с. 346]. План вираження та план змісту мають певні розбіжності: *укр. держатися плуга* – *англ. to follow the plough; займатися хліборобською працею, не покидати хліборобства* – *займатися землеробством*. Таким чином, ці ФО є аломорфними та неповними еквівалентами.

ФО *давати горобцям дулі* зі значенням *ходити без діла; тинятися, байдикувати* [10, с. 176] містить етномаркований компонент *дуля*. Це стулена в кулак рука так, що великий палець просовується між вказівним і середнім, як знак зневажливого ставлення до когось-небудь; із найдавнішого часу вважалася охоронним засобом проти нечистої сили; отже давати комусь дулю означає зараховувати його до нечистої сили; можна вилікувати око від ячменю, за повір'ям показавши двічі йому дулю з відповідним примовлянням [3, с. 205]. Англійським відповідником є фразеологізм *be (go) on the bum* – *тинятися без діла* [1, с. 1027]. План вираження в зіставлених ФО різний: *укр. давати горобцям дулі* – *англ. be (go) on the bum*. План змісту частково співпадає: *ходити без діла; тинятися, байдикувати* – *тинятися без діла*. Зазначені вище фразеологізми є аломорфними, а також вони є неповними еквівалентами.

Проведений зіставний аналіз дає нам можливість зробити висновок про те, що так, як національна культура є ширшим поняттям, ніж етнічна, то й фразеологізми, які містять етнокультурний компонент можна віднести як до етнокультурно, так і до національно-культурно маркованих. Фразеологічні фонди двох зіставлених мов, якщо й вміщують ФО, які мають етнічне забарвлення небазових етносів, то в досить незначній кількості.

Отже, етнокультурний компонент проявляється в різних галузях людської діяльності. Нерідко його можна знайти й у характеристиці певних людських якостей. Для усунення непорозуміння в процесі комунікації між представниками неблизькопоряднених етносів знання семантики фразеологізмів з етнокультурно маркованими компонентами є досить вагомим фактором. Тому що це є однією з ключових умов для діалогу двох різних культур. Проведене дослідження показало також, що ФО, які містять етнокультурний компонент не мають повних еквівалентів та є аломорфними. Результати цієї наукової розвідки є передумовою для подальших розробок у галузі етнофразеології, зіставної фразеології та лінгвокультурології.

Література:

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. – 3-тє вид., стер. К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. – 1056 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / В. В. Жайворонок – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
4. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с. – Бібліогр. : с. 249-261.
5. Коваль В. И. Восточнославянская этнофразеология: деривация, семантика, происхождение / В. И. Коваль. – Гомель, 1998. – 213 с.
6. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : Навч. посіб. / В. І. Кононенко – К. : Вища шк., 2008. – 327 с.
7. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : [підручник] / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.
8. Русанівський В. М. Єдиний мовно-образний простір української ментальності // Мовознавство / В. М. Русанівський. – 1993. – № 6. – С. 3–13.
9. Садохин А. П. Этнология. Учебный словарь / А. П. Садохин. – М., 2002.
10. Словник фразеологізмів української мови / Уклад. : В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с. – (Словники України).
11. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови / Г. М. Удовиченко. – К. : «Вища школа», 1984. – 303 с.
12. Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн. / АН України; Інститут української мови; уклад. В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін. – Київ : Наукова думка, 1993.
13. Энциклопедический словарь по культурологии. – М., 1997.

14. Korunets I. V. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages : [manual] / I. V. Korunets. – K. : Lybid, 1995. – 239 p.
 15. Longman Dictionary of English language and Culture. – Longman, 2000.
 16. Matthews P. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics / P. Matthews. – Oxford University Press, 1997. – 410 p.
 17. Peeters B. Le transcultural. Sémantique, pragmatique et axiologie / B. Peeters // La linguistique. – 2003. – N 1, Vol. 39. – P. 119–135.
 18. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures : Diversity and Universals / A. Wierzbicka. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 349 p.

УДК 811.161.2'373.21

С. В. Шийка,

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ВЛАСНІ НАЗВИ ОБ'ЄКТІВ ПІДСІЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ РІВНЕНЩИНИ

Статтю присвячено аналізу власних назв об'єктів підсічного землекористування Рівненщини. З'ясовано мотиви номінації, етимологічні корені, лексико-семантичні та структурні особливості мікротопонімів. Наведено приклади споріднених онімів інших територій.

Ключові слова: апеллятив, власна назва, лексема, мікротопонім, термін.

Статья посвящена анализу собственных названий объектов подсечного землепользования Ровенщины. Выяснены мотивы номинации, этимологические корни, лексико-семантические и структурные особенности микропонимов. Приведены примеры родственных онимов других территорий.

Ключевые слова: апеллятив, собственное название, лексема, микропоним, термин.

The article is devoted to lexical-semantic and structural analysis of the proper names of slash land use small objects of Rivne region.

The attention is paid to the territory that belongs to dense forested regions of Ukraine. This results in the structure of the economy and in activities of residents. For conducting successful farming it is needed free of trees and shrubs land or cleared areas of forest. Perhaps the only way of tillage of new space was cutting land use system. The components slash cycle are: cutting (hooked), uprooting trees; burning them to fertilize the soil; use of land as arable field mowing or pasture; re-afforestation area. They are implemented in terms of vocabulary based on the verb form as chop, uproot, produce etc. It, in turn, motivates the general geographical terms like cutting, frame, korchunok, cutting, products, etc. and a number of their derivatives. Most of them direct way goes to the class of proper names. It is examined 29 such place names, specific localities in which they are used: names of objects that represent sources where they are taken. Served phonetic transcription local pronunciation, accent designation, explanation geographical names (if they appear in the original source). Investigates the motives of their nomination; etymological roots; lexical and motivational, structural features. Examples of other areas related names are given.

Proper names of geographic features small slash land Rivne region form a self-sufficient, promising for further study, lexical group that is largely motivated by the general term Proto-Slavic nature, indicating archaic settlement in logically placed in an Ukrainian language system.

Keywords: appellative, proper name, lexema, microtoponym, term.

Підсічне землеробство – спосіб землеробства, при якому місце під рілля очищають від лісу, а при її виснаженні знову садять ліс [9, Т. VI, с. 500]. Складовими «підсічного» циклу виступають: рубка (підсіка), корчування дерев; спалювання їх із метою удобрення ґрунту; використання ділянки як орне поле, сінокіс чи пасовище; повторне заліснення території. Зважаючи на це, основу термінології підсічного землекористування формують такі дієслова: *рубати, корчувати, теребити, вижарювати, виробляти* тощо.

Термінологію підсічного землеробства відображено в наукових статтях О. Л. Бабицевої, Д. Г. Бучка, С. О. Вербича, В. П. Петрова, В. П. Шульгача та ін. Джерельною базою розвідки послужили власні назви Рівненщини, засвідчені в працях Я. О. Пури, В. П. Шульгача, «Словнику мікротопонімів і мікроідронімів північно-західної України та суміжних земель» : [у 2-х т.] / [упорядкув. Г. Л. Аркушина] (2006–2007 рр.).

Мета дослідження – з'ясувати мотиви номінації деяких мікротопонімів групи лексики підсічного господарювання, етимологічні корені, лексико-семантичні та структурно-словотвірні особливості, зіставити їх зі спорідненими онімами інших територій.

Процес розчищення лісу для вивільнення ділянки під орне поле, пасовисько чи сінокіс передається дієсловами *вірубати, зрубати*, що походять від основи *руб* < *rǫbъ 'руб, край предмета' [2, Т. 5, с. 130–131]. Корінь *руб* виступає словоутворюючим елементом географічних термінів *віруб* < *вирубати* 'рубаючи, звалювати з кореня все на якій-небудь ділянці (кущі, дерева, ліс і т. ін.)' [9, Т. I, с. 476]; *зруб* < *зрубати* 'рубаючи, відокремлювати що-небудь від основи || рубаючи, знищувати; вирубувати', *зруб* 'місце, де був вирубаний ліс' [9, Т. III, с. 717]. Пор. діал. *віруб* 'зрубаний ліс'; 'місце в лісі, де вирубано дерева', *зруб* 'місце, де вирубали ліс' [12, с. 28, 67]. Результат безпосередньої онімізації зазначених апеллативів спостерігається у власних назвах малих географічних об'єктів: *Вируб* – посівний ґрунт на місці колишнього зрубу (с. Будараж Зд) [4, Ч. 3, с. 106], поле на колишньому зрубі (с. Забілівка Зд) [4, Ч. 3, с. 131]; *Зруб* [*Зрун*] – поле (с. Михайлівка Рд), пасовисько (с. Крупець Рд), урочище (с. Золотин Кс) [5, с. 188]. З-поміж однокорених відповідників варто виокремити такі назви: *Вирубанка* – пасовисько (с. Переброди Дбр), *Вируби* – пасовисько (с. Стеблівка Зд), *Вирубка* – пасовисько (с. Яринівка Ср), *Вирубки* – поле (с. Чудель Ср), урочище (н.п. Остки Рк, Полиці Вл) [5, с. 66]; *Зруби* – пасовисько, сінокіс на місці вирубаного лісу (с. Озеряни Дбн) [4, Ч. 1, с. 116], урочище (с. Нагірне Дбн) [4, Ч. 1, с. 122]. Споріднені мікротопоніми також повністю забезпечують називання географічних реалій, утворених після вирубки лісу: лісу, рельєфних особливостей місцевості, болота, кутка села тощо. Варто зазначити, що назви об'єктів підсічного господарювання засвідчено й на інших землях України, зокрема на Волині: *Вирубка* [*вируб'ка*] – поле на місці вирубаного лісу, *Вирубки* [*вируб'нки*] – пасовище на місці вирубаного лісу [8, Т. 1, с. 177]; на Чернігівщині: *Вируб* – поле на місці вирубаного лісу, *Зруб* – поле, луг [11, с. 60, 119]; на Сумщині: *Зруб* – поле на місці зрубаного лісу, луг на місці зрубаного лісу, пасовище, *Зруби* – поле [11, с. 119].

Один із наступних етапів господарського освоєння зрубаного лісу позначено дієсловами *корчувати, теребити*. *Корчувати* < *kъrčevati 'корчувати' (укр. літ. *корчувати* 'виривати з землі разом із корінням дерева, кущі, пні || очища-